

60. születésnapja alkalmából is csak azt kívánhatjuk, hogy maradjon ilyen továbbra is; azt kívánjuk, hogy minél több vágya teljesüljön, hogy szakmai terveiből minél több megvalósuljon, hogy szeretteiben is minél több öröme legyen. Magunknak pedig azt kívánjuk, hogy minél tovább maradjon körünkben mint jó barát, megbízható kolléga, szeretett tanár.

Kedves Miska! Isten éltesse!

D. MÁTAI MÁRIA

Tetszik? Nem tetszik? (Néhány korai vélemény keresztneveinkről)

Közismert dolog, hogy nem csak Anonymus etimologizálja szívesen a neveket, hanem kódexeinkben is gyakran előfordul a szentek neveinek értelmezése, magyarázata. A sok közül én itt azt idézem, amely Mária nevének minden egyes betűjét egy-egy drágakövel hozza kapcsolatba, amely drágakövek mindig valamit szimbolizálnak.

A következő "prédikáció" az Érsekújvári Kódexből való (520–1): Kezdetyk az edes zyz maryanak neweben walo dyaky bõtwkrõl egy kw fded predycacyo ... El few bõthw | Azerth azzonywnknak neweeben az M kyn peldaztatyk az nõmõs ees dragalatos Margaretha newõ kw ez kwnek kegyk ymyllyen thwlaydon faga waagyon hogy az mely ember õteth nala wysely felelmes helyõn ewteth bator fago ffa thezy ... Ma fõd bõtw meghes azzonywnknak neweben az A kyn peldaztatyk az nõmõs Es dragalathos adamas newõ kw ez kwnek ees ymyllyen then twlaydon faga wagyon ho g az mely ember ewtet nala wyfely õzwe haborodoth emberõk kõzõth kynnyen beke feghet zewrewzhet ... harmad bõtw az edes maryanak neweben az R Kyn peldaztatyk az nõmõs es dragalathos rubinus newõ kw ez kwnek ees ymylieten thwlaydon faga wagyon hogy õ ygen fenõs Es fetet fegheketh wylago f fagra waltoztath ... Negyed bõthw az Cry f w f nak edes annyának neweben az I Kyn peldaztatyk az nõmõs Es dragalatos ia f pis neuõ kw ez kwnekes ymyllyeten twlaydon f a gha wagyon ho g az mely ember ewteth nala wyfely az ellen feghõkkõzõd ewtet bator fago ffa thezy ... Es wtol fõ bõthw az y f tennek annyának neweben az A Ezõn kegek peldaztatyk az allektorius newõ nõmõs kw ees dragalathos kw ez kwnek ees ylyeten twlaydon f a gha wagyon hogy az õtet wy f elõket nagy tyzto f f eghre emely fel ...

Kevesebbet tudunk olyan korai megjegyzésekrõl, amelyek szerint valakinek nem tetszik egy név. Szamosközy István kéziratában találtam egy ilyen jellegû szakaszt. Úgy gondolom, érdemes a "névtanászok" rendelkezésére bocsátani. Az idézet A Magyar Nyelvtörténet Forrásai 2. számából való (Szamosközy István történetíró kézírata. Bp., 1991. 111–2): "Az Batori Christof leányat, kit azutā az Lengel Cancellariüsnek hazasita Istwan kiraly, eleõszõr Christinanak kerezelték volt,

es az volt sok idejigh Newe, De ez szép Newet nē szeretwē, azutā Blandrata formalasabol Griseldisnek Newezetet volt, Melj az Magyar Newek keözöt ighē szokatlā es hallatlā. Igj illien emberek mīt Batori Christof, es az felesége, egj Olasztul igj megh hattak ecczersmīd chyufoltatni magokat, mīd gyermekekkel egyetembe. Mert az Christina szaszor szeb New, melj az Christustul Newezetet, hogj nē mīt az Griseldis, melj szoobā azt sem tuggya ember honnat iw, showa megjē az eredeti, talam az Chrysa Newtwl vöttek, ki az Comediaban egj kuruanak Newe, auagy az Briseis Newtwl formalta Blandrata, ki Achilles kuruaja volt Homerusnal."

E. ABAFFY ERZSÉBET

Kiveszett szavak új gyűjtésű földrajzi nevekben

A földrajzinév-gyűjtők lehetnének a megmondható, milyen örömet jelent, ha a gyűjtést követően szótárakban, lexikonokban rábukkanunk a mai névanyag kiveszett szavainak a jelentésére, és így értelmet kap, kitárulkozik előttünk a táj, amelynek inkább csak az összeírására vállalkoztunk. Az is természetes mozdulat a részünkről, ha fölfedezésünket meg akarjuk osztani a tájon élőkkel és a szakemberekkel. Magam is így jártam el, amikor Győr-Sopron megyei első gyűjtésem ilyen hozadékát – 23 nevet a lehetséges köznévi megfelelőkkel – közzétettem a Honismeret 87/1-es számában. Akkor még nem tudtam, hogy később többszörösére nő a fölgyűjtött egységek száma, és négyzszeresére a fenti módon értelmezhető nevéké. Velük támadt újra a készítés is: elősorolni egy csokrot az új ismerős-ismeretlen nevekből, kiemelve belőlük az utánjárással talált szót.

Vállalkozásomat most is azzal próbálom igazolni, hogy az értelem előtti néma nevekben megbújó szavakat kihámozva, kimentve adalékokat nyerek nyelvjárásaink történetéhez, fogódzót a határok, határrészek múltbeli állapotának a megismeréséhez. Az adatok vallomásaira főként akkor figyelhetünk, ha azok megalapozottnak tűnnek, ha az azonosítás meggyőző, de talán az is eredmény, ha biztató megközelítésről beszélhetünk.

A munkában az a legegyszerűbb eset, ha rátalálunk magának a tulajdonnévvé vált szónak a köznévi alakjára, az pedig megnyugtató, ha a FNESz. is foglalkozik a mi adatunkkal. Bizonytalansága ellenére használom azt az eljárást is, hogy a földrajzinév-szótár által más tájegység anyagaként tárgyalt azonos/hasonló név etimológiáját hívom tanúul a mi megfjtésünkhöz. Ilyenkor – vagy ha a szótár címszava és a sajátom eltérő – a név, ill. szó megjelölése mellett vö. bevezetéssel utalok a szótári lelőhelyre. (Erre a megoldásra a nevezett terület helyzetének, terepviszonyainak ismeretében gondolhattam.)

Íme a kiszótározott szavak tulajdonnévi hordozójukkal és a "fordítás" kiindulópontjának feltüntetésével.